

dewocenska

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BS/103/37/90

POLACY O ZWIĄZKU RADZIECKIM I STOSUNKACH POLSKO-RADZIECKICH

Komunikat z badań

Warszawa, kwiecień 1990 r.

W opracowaniu prezentujemy wyniki badań sondażowych¹, obrazujące stan nastrojów i nastawienia polskiego społeczeństwa wobec Związku Radzieckiego. O stosunek Polaków do ZSRR pytaliśmy w kilku wymiarach. Pod osąd opinii publicznej poddano następujące kwestie:

- stosunki polsko-radzieckie,
- ZSRR jako sojusznik polityczny Polski,
- wycofanie wojsk radzieckich z Polski,
- współpracę gospodarczą Polski z ZSRR,
- stosunek do ZSRR: sympatia - niechęć,
- relacje Polacy - Rosjanie, stereotyp Rosjanina,
- politykę Związku Radzieckiego,
- stosunek do M.Gorbaczowa,
- skutki pierestrojki.

Ocena stosunków polsko-radzieckich, a szczególnie postrzeganie zmian, jakie zaszły w tej mierze w ciągu ostatniego roku, silnie polaryzuje opinię publiczną w Polsce: 1/3 badanych uważa, że w okresie tym stosunki się poprawiły, niewiele mniej (29%) - że się nie zmieniły, a 1/4 - że się pogorszyły.

W lutym 1990 44,5% ankietowanych określiło stosunki polsko-radzieckie jako dobre i bardzo dobre, prawie 40% - jako ani dobre, ani złe, 13,5% - jako złe i bardzo złe. W październiku 1987 ocen pozytywnych było 75%, negatywnych zaś - 3,8%, w październiku 1988 odpowiednio: 64 i 8%. Przewartościowania opinii in minus są tu wyraźnie widoczne (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Ocena stosunków polsko-radzieckich	Respondenci według terminów badań		
	X 1987	X 1988	II 1990
Dobre	75,3	63,9	44,5
Ani dobre, ani złe	19,4	27,1	39,7
Złe	3,8	8,1	13,6
Trudno powiedzieć	0,5	0,7	2,3

¹ Badania: "Świat wokół nas"(1),(2),(3) zostały zrealizowane na reprezentatywnych próbach dorosłej ludności liczących standardowo 1500 osób.

Choć większość (61%) Polaków, podobnie jak w latach poprzednich, opowiada się za pozostaniem Polski w Układzie Warszawskim, to o 27% w porównaniu z rokiem 1987, a o 21% z 1988 zmniejszyło się grono zaliczających ZSRR do sojuszników Polski i dwukrotnie (z 12 do 24%) w tym samym czasie zwiększył się odsetek postrzegających Związek Radziecki jako państwo nam zagrażające. Po raz pierwszy od kilku lat częściej uznawano USA (23%) niż ZSRR (18,3%) za naszego sojusznika.

Respondenci uznający ZSRR za:

sojusznika			wroga		
X'87	X'88	II'90	X'87	X'88	II'90
45,7%	39,3%	18,3%	12,0%	16,1%	24,5%

Znaczne wątpliwości budzi również sprawa zbrojnego wystąpienia ZSRR w przypadku zagrożenia naszej zachodniej granicy; jedynie 14% badanych uważa, że *możemy być tego całkowicie pewni*, 50% twierdzi, że *w zasadzie tak, choć nie możemy być tego pewni*, a 17,7%, że *wcale nie możemy na to liczyć*.

Wiadomość o wycofaniu wojsk radzieckich z Polski 43% respondentów powitałoby *zawsze z zadowoleniem*, 19% - *z niezadowoleniem*, 37,5% nie potrafiło jednoznacznie określić swoich odczuć. W sytuacji zjednoczenia Niemiec za dalszym stacjonowaniem wojsk radzieckich w Polsce opowiedziało się około 60% badanych, przeciwko - 40%.

Problem suwerenności i niezależności Polski od ZSRR wyraźnie dzieli nasze społeczeństwo na dwie prawie równoliczne opcje: zdaniem 46% ankietowanych jesteśmy zależni, 43% - niezależni, około 11% nie ma zdania w tej sprawie.

Oceniając współpracę gospodarczą pomiędzy naszymi krajami, 45% respondentów uważa, że przynosi nam ona *więcej strat niż korzyści*, 39% - że tyle samo jednych co drugich, 11% - że *więcej korzyści*. Większość badanych (61%) mimo tych zastrzeżeń opowiada się za zacieśnianiem współpracy gospodarczej ze Związkiem Radzieckim w przyszłości, przeciwników jest 32%.

Współpracę gospodarczą z ZSRR

zacieśniać			ograniczać		
<u>X'87</u>	<u>X'88</u>	<u>II'90</u>	<u>X'87</u>	<u>X'88</u>	<u>II'90</u>
53,1%	59,7%	61,2%	23,8%	32,4%	31,7%

Funkcjonujący w potocznej świadomości Polaków stereotypowy wizerunek Rosjanina jest dość niejednorodny, bowiem z jednej strony w odczuciach większości badanych Rosjanie to patrioci, ludzie miłujący pokój, z drugiej zaś nastawieni na własną korzyść, wojowniczy, żądni władzy. W porównaniu ze stereotypem Amerykanina Rosjanin odbierany jest znacznie mniej korzystnie.

Szczegółowy rozkład odpowiedzi na pytanie: *Jacy są Rosjanie?* (w %):

- patriotyczni	73,5	- kłótlivi	41,4
- nastawieni na własną korzyść	61,6	- aktywni	36,8
- leniwi	61,1	- konserwatywni	36,5
- miłujący pokój	59,9	- uprzejmi	34,7
- wojowniczy	58,9	- próżni	29,7
- ulegli władzy	58,4	- postępowi	27,3
- żądni władzy	56,7	- samodzielni	31,9
- nieskomplikowani	50,0	- butni, zarozumiali	23,3
- nastawieni na przyszłość	49,6	- demokratyczni	23,1
- optymistyczni	49,1	- opanowani	21,0
- wielkoduszni	46,7	- uczciwi	19,7
- powierzchowni	44,5	- pracowici	17,7
- idealistyczni	43,5	- sumienni	17,0

Na pytanie: *Czy Polaków i Rosjan więcej łączy czy też więcej dzieli?* podobnie jak w innych kwestiach polaryzacja opinii jest silna: zdaniem 52,5% więcej nas dzieli, około 41% - więcej łączy. W odczuciach społecznych łączy nas przede wszystkim wspólny rodowód, przynależność do narodów słowiańskich, II wojna światowa, współpraca gospodarcza,

wspólna granica i sojusz militarny, dzieli natomiast głównie przeszłość i to ta wcale nie tak odległa: Katyń, zbrodnie stalinowskie, pakt Ribbentrop-Mołotow, polityka ZSRR wobec Polski przez ostatnie 45 lat. Szczegółowy rozkład odpowiedzi podano niżej (dane w %):

Co Polaków i Rosjan

łączy		dzieli	
- rodowód, słowiańskość, pochodzenie	20,3	- przeszłość, historia	16,5
- II wojna światowa, braterstwo broni, wyzwolenie Polski	17,3	- Katyń, mord oficerów	15,4
- współpraca gospodarcza, powiązania gospodarcze	14,5	- zbrodnie stalinizmu, czasy stalinowskie	15,4
- granice, sąsiedztwo	13,6	- polityka ZSRR wobec Polski, ograniczanie niezależności i suwerenności Polski	8,3
- sojusz militarny, przynależność do Układu Warszawskiego	5,9	- białe plamy w historii, zakłamanie, fałszowanie historii	7,9
- poziom życia, sytuacja gospodarcza, kłopoty, trudności dnia codziennego	5,8	- spór o granicę, roszczenia terytorialne	7,7
- ustrój, socjalizm, ostatnie 45 lat	5,6	- krzywdy wyrządzone Polsce i Polakom	7,6
- historia, przeszłość	4,7	- rozbiory	7,5
- kultura, obyczaje, tradycja	4,3	- komunizm, socjalizm, 45 lat socjalizmu	6,9
- mentalność społeczeństwa, podobne charaktery ludzi	4,2	- pakt Ribbentrop-Mołotow, 17 września 1939 roku	5,7
- przemiany polityczno-gospodarcze, reformy w obu krajach	3,5	- współpraca gospodarcza, wymiana handlowa	5,4
- Polonia radziecka, Polacy w ZSRR	3,5	- II wojna światowa	4,9
- wspólne, podobne losy, lata niedoli	3,4	- polityka - ogólnie	4,3
- przyjaźń, wzajemna sympatia	2,7	- wrogość, antypatia, nie lubimy się	4,4
- terror, doświadczenia stalinizmu	2,5	- kultura, obyczaje	3,3
- wrogość, strach przed Niemcami	2,4	- prześladowanie Polaków w okresie caratu	3,3
- nic nas nie łączy	7,7	- mentalność, sposób myślenia ludzi, społeczeństwa	2,7
- trudno powiedzieć	7,4	- trzymanie się socjalizmu	2,1
		- religia, wiara	1,5
		- trudno powiedzieć	7,6

Mimo kontrowersji, jakie budzi w społecznych odczuciach całokształt stosunków polsko-radzieckich większość (62%) Polaków deklaruje ciepłe uczucia wobec tego kraju, niechęć zaś - około 18%. Sympatie do ZSRR na skali termometru uczuć od -50 do +50 stopni w poszczególnych latach przedstawiają się następująco:

	X ¹ 87	X ¹ 88	II ¹ 90
średnia temperatura	+14 ^o	+8 ^o	+8 ^o
temperatury dodatnie	69,6%	60,9%	62,3%
0 stopni	16,2%	17,7%	18,3%
temperatury ujemne	14,2%	21,2%	18,4%

Swój stosunek do polityki Związku Radzieckiego 40% badanych określiło jako pozytywny, 20% - jako negatywny, 37,6% zaś dystansowała się, wybierając odpowiedź *ani pozytywny, ani negatywny*.

Powszechnym uznaniem cieszy się M.Gorbaczow. Grono jego sympatyków w Polsce niezmiennie od trzech lat skupia około 80% ankietowanych. Także po raz trzeci z kolei M.Gorbaczow wygrał sondażowy plebiscyt na najwybitniejszego polityka w świecie (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Stosunek do M.Gorbaczowa	Respondenci według terminów badań		
	X ¹ 87	X ¹ 88	II ¹ 90
Sympatia	76,2	79,6	78,8
Antypatia	6,2	5,2	4,9
Obojętność	14,8	13,4	11,9
Nieznajomość	0,3	0,2	0,2
Trudno powiedzieć	2,2	1,6	3,9

Oceniając wewnętrzną sytuację w ZSRR, Polacy prawie równie często podzielali pogląd, że w wyniku pierestrojki dojdzie do całkowitego rozpadu ZSRR i wszystkie republiki

uzyskają niepodległość, stając się odrębnymi państwami (29%), co przekonanie, iż nastąpi umocnienie ZSRR jako federacji samodzielnych, ale ściśle ze sobą współpracujących republik (28,2%). Najczęściej jednak (40%) ankietowani nie potrafili przewidzieć, jakie będą rezultaty obecnej sytuacji. Częściej za niekorzystną dla Polski uważa się sytuację, gdyby doszło do rozpadu ZSRR.

* * *

Z zaprezentowanych danych wynika, że stosunek do Związku Radzieckiego silnie polaryzuje polskie społeczeństwo: niemal równoliczne są grupy pozytywnie i negatywnie oceniających poszczególne elementy składające się na funkcjonujący w społecznej świadomości obraz kontaktów i relacji polsko-radzieckich. W poprzednich latach (1987, 1988) bilans ocen był znacznie korzystniejszy, ale i wtedy ZSRR budził kontrowersje.

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Czy w ciągu ostatniego roku stosunki Polski ze Związkiem Radzieckim:			
	poprawiły się	nie zmieniły się	pogorszyły się	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	35,1	28,5	25,7	10,7
Kobiety	32,2	29,4	23,6	14,8
<u>Wiek</u>				
Do 29	36,5	31,4	19,5	12,6
30-39	30,9	29,4	28,6	11,0
40-59	33,0	28,8	26,0	12,2
60 i więcej lat	34,4	26,5	22,7	16,4
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	31,3	30,3	22,1	16,3
Miasto	35,4	28,0	26,0	10,6
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	31,9	28,5	22,9	16,7
Zasadnicze zawodowe	36,9	27,4	23,0	12,6
Średnie	32,1	32,3	26,4	9,1
Ponadśrednie	38,3	24,8	30,5	6,4
<u>Sektor zatrudnienia</u>				
Uspołeczniony	34,6	28,1	27,3	10,1
Nie uspołeczniony	29,1	35,2	20,1	15,6
Nie pracuje	33,3	24,5	25,2	17,0
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	50,0	20,4	25,9	3,7
Pozostali umysłowi	33,9	25,2	32,6	8,3
Pracownicy handlu i usług	27,5	37,5	26,2	8,7
Robotnicy wykwalifikowani	37,2	29,2	22,3	11,3
Robotnicy do prac prostych	29,1	33,1	23,6	14,2
Rolnicy indywidualni	32,3	31,4	17,9	18,3
Prywatni właściciele	33,3	36,1	22,2	8,3
Emeryci i renciści	31,0	26,7	26,7	15,7
Pozostali niepracujący	33,5	29,3	22,2	15,0
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>				
Bardzo zła i zła	35,2	24,2	28,1	12,5
Raczej zła	33,2	30,9	21,5	14,3
Przeciętna	32,7	29,2	25,9	12,3
Raczej dobra	36,3	29,2	23,2	11,3
Bardzo dobra i dobra	35,5	26,3	21,1	17,1
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	40,1	26,7	22,4	10,8
- innych związków	28,6	24,5	33,7	13,3
Nie należący do żadnych	32,8	29,7	24,1	13,4
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>				
Brak dóbr	30,0	33,3	16,7	20,0
Odkurzacz, lodówka	31,0	28,3	24,9	15,7
TV kolor, pralka automatyczna	36,7	29,5	23,9	9,8
Samochód, domek letniskowy	32,6	28,7	25,4	13,2

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka badanych	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-radzieckie? Są one:			
	dobrze	ani do- bre, ani złe	złe	trudno powie- dzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	45,8	38,1	14,8	1,2
Kobiety	43,0	41,4	12,4	3,3
<u>Wiek</u>				
Do 29	46,9	38,4	13,5	1,3
30-39	43,2	41,2	14,1	1,5
40-59	41,6	41,4	14,6	2,4
60 i więcej lat	47,2	37,1	11,6	4,1
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	45,2	40,1	10,8	3,9
Miasto	43,9	39,7	15,1	1,3
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	46,5	38,4	11,0	4,1
Zasadnicze zawodowe	44,2	39,4	14,8	1,6
Średnie	41,5	42,2	15,8	0,5
Ponadśrednie	44,0	39,7	15,6	0,7
<u>Sektor zatrudnienia</u>				
Uspołeczniiony	44,4	40,5	13,9	1,2
Nie uspołeczniiony	47,5	38,5	10,5	3,5
Nie pracuje	44,0	39,4	12,8	3,9
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	55,6	31,5	13,0	0,0
Pozostali umysłowi	42,6	41,7	15,7	0,0
Pracownicy handlu i usług	38,7	41,2	17,5	2,5
Robotnicy wykwalifikowani	45,6	39,1	13,9	1,5
Robotnicy do prac prostych	42,6	41,2	12,8	3,4
Rolnicy indywidualni	45,7	40,9	9,6	3,9
Prywatni właściciele	44,4	33,3	19,4	2,8
Emeryci i renciści	45,1	39,2	13,3	2,4
Pozostali niepracujący	43,1	39,5	13,2	4,2
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>				
Bardzo zła i zła	43,0	34,4	19,5	3,1
Raczej zła	43,0	43,0	11,7	2,3
Przeciętna	44,1	39,9	13,7	2,3
Raczej dobra	44,0	41,1	13,7	1,2
Bardzo dobra i dobra	56,6	31,6	9,2	2,6
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	44,8	40,1	12,9	2,2
- innych związków	49,0	36,7	12,2	2,0
Nie należący do żadnych	44,1	39,8	13,7	2,4
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>				
Brak dóbr	40,0	33,3	20,0	6,7
Odkurzacz, lodówka	40,2	41,6	15,3	2,9
TV kolor, pralka automatyczna	47,5	37,7	12,2	2,6
Samochód, domek letniskowy	44,8	40,9	13,2	1,2

Tabela 3

w procentach

Charakterystyka badanych	Czy w przypadku zagrożenia naszej zachodniej granicy, możemy liczyć na zbrojne wystąpienie ZSRR w obronie Polski?			
	tak, możemy być tego całkowicie pewni	w zasadzie tak, choć nie możemy być tego całkowicie pewni	wcale nie możemy na to liczyć	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	17,5	52,7	16,0	13,9
Kobiety	10,7	48,2	19,2	21,8
<u>Wiek</u>				
Do 29	8,8	54,4	18,6	18,2
30-39	12,5	51,4	18,9	17,1
40-59	15,1	50,4	17,7	16,8
60 i więcej lat	18,9	45,6	14,8	20,8
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	12,0	50,2	16,8	21,0
Miasto	15,0	50,9	17,9	16,2
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	14,3	47,6	14,3	23,8
Zasadnicze zawodowe	15,1	50,8	17,4	16,7
Średnie	12,4	52,7	21,0	13,9
Ponadśrednie	14,3	55,7	23,6	6,4
<u>Sektor zatrudnienia</u>				
Uspołeczniony	13,9	52,0	17,5	16,6
Nie uspołeczniony	11,0	54,0	15,5	19,5
Nie pracuje	16,0	48,2	15,6	20,2
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	14,8	57,4	24,1	3,7
Pozostali umysłowi	11,6	57,3	19,5	11,6
Pracownicy handlu i usług	7,5	46,2	17,5	28,7
Robotnicy wykwalifikowani	16,8	50,7	16,4	16,1
Robotnicy do prac prostych	13,5	45,3	16,9	24,3
Rolnicy indywidualni	10,4	53,5	14,3	21,7
Prywatni właściciele	11,4	57,1	22,9	8,6
Emeryci i renciści	16,9	48,2	16,1	18,8
Pozostali niepracujący	16,8	41,9	21,6	19,8
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>				
Bardzo zła i zła	14,8	49,2	18,8	17,2
Raczej zła	10,7	50,8	16,9	21,5
Przeciętna	14,4	50,9	16,3	18,4
Raczej dobra	10,7	52,4	22,6	14,3
Bardzo dobra i dobra	27,6	40,8	22,4	9,2
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	14,3	50,2	21,6	13,9
- innych związków	20,4	50,0	10,2	19,4
Nie należący do żadnych	13,4	50,3	17,5	18,9
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>				
Brak dóbr	16,7	50,0	13,3	20,0
Odkurzacze, lodówka	13,3	46,7	19,6	20,3
TV kolor, pralka automatyczna	15,1	49,1	16,4	19,5
Samochód, domek letniskowy	13,2	54,8	17,7	14,4

Tabela 4

w procentach

Charakterystyka badanych	Czy wiadomość o wycofaniu wojsk radzieckich z Polski powitał(a)by Pan(i):		
	zawsze z zadowoleniem	z niezadowoleniem	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	44,5	21,8	33,7
Kobiety	42,0	16,6	41,4
<u>Wiek</u>			
Do 29	50,9	14,2	34,8
30-39	45,6	16,7	37,7
40-59	39,0	22,0	39,0
60 i więcej lat	39,0	22,6	38,4
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	40,4	18,2	41,4
Miasto	45,0	19,7	35,3
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	42,5	17,5	40,0
Zasadnicze zawodowe	46,7	17,4	36,0
Średnie	42,2	21,6	36,2
Ponadśrednie	41,4	23,6	35,0
<u>Sektor zatrudnienia</u>			
Uspołeczniony	44,0	20,7	35,3
Nie uspołeczniony	39,7	17,1	43,2
Nie pracuje	37,2	22,7	40,1
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	40,7	27,8	31,5
Pozostali umysłowi	36,7	25,4	37,9
Pracownicy handlu i usług	43,0	12,7	44,3
Robotnicy wykwalifikowani	50,7	18,2	31,0
Robotnicy do prac prostych	48,6	17,6	33,8
Rolnicy indywidualni	38,7	15,2	46,1
Prywatni właściciele	42,9	22,9	34,3
Emeryci i renciści	38,4	24,3	37,3
Pozostali niepracujący	51,2	10,2	38,6
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	46,1	18,0	35,9
Raczej zła	47,6	15,6	36,8
Przeciętna	41,1	18,8	40,0
Raczej dobra	43,5	25,6	31,0
Bardzo dobra i dobra	42,1	23,7	34,2
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	54,8	14,8	30,4
- innych związków	33,7	31,6	34,7
Nie należący do żadnych	41,4	19,0	39,6
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>			
Brak dóbr	36,7	10,0	53,3
Odkurzacz, lodówka	43,4	17,5	39,1
TV kolor, pralka automatyczna	43,8	19,4	36,9
Samochód, domek letniskowy	42,8	20,8	36,4

Tabela 5

w procentach

Charakterystyka badanych	Jedni mówią, że zależymy od Moskwy, inni, że decydujemy sami o sobie, a jak Pan(i) sądzi, czy:		
	jesteśmy nie- zależni od ZSRR	jesteśmy za- leżni od ZSRR	trudno powie- dzieć
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	42,7	48,8	8,5
Kobiety	43,0	44,1	12,9
<u>Wiek</u>			
Do 29	45,0	45,0	10,1
30-39	46,4	44,6	9,0
40-59	40,9	47,3	11,8
60 i więcej lat	39,3	48,7	11,9
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	42,2	43,1	14,7
Miasto	43,4	48,2	8,5
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	41,9	44,4	13,7
Zasadnicze zawodowe	42,0	48,6	9,5
Średnie	42,3	48,5	9,2
Ponadśrednie	50,7	44,3	5,0
<u>Sektor zatrudnienia</u>			
Uspołeczniiony	43,8	47,7	8,5
Nie uspołeczniiony	38,2	44,7	17,1
Nie pracuje	41,5	46,5	12,1
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	50,9	45,3	3,8
Pozostali umysłowi	44,6	47,9	7,4
Pracownicy handlu i usług	45,0	43,8	11,2
Robotnicy wykwalifikowani	43,4	48,5	8,0
Robotnicy do prac prostych	39,2	48,6	12,2
Rolnicy indywidualni	37,8	44,8	17,4
Prywatni właściciele	52,8	41,7	5,6
Emeryci i renciści	41,2	47,1	11,8
Pozostali niepracujący	45,8	42,8	11,4
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	39,1	50,0	10,9
Raczej zła	47,6	42,7	9,8
Przeciętna	40,1	48,2	11,7
Raczej dobra	48,2	43,5	8,3
Bardzo dobra i dobra	47,4	42,1	10,5
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	43,7	48,5	7,8
- innych związków	55,1	37,8	7,1
Nie należący do żadnych	41,9	46,5	11,5
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>			
Brak dóbr	43,3	43,3	13,3
Odkurzaczyz, lodówka	40,0	45,8	14,3
TV kolor, pralka automatyczna	41,3	48,0	10,6
Samochód, domek letniskowy	46,7	45,3	7,9

Tabela 6

w procentach

Charakterystyka badanych	Czy współpraca gospodarcza ze Związkiem Radzieckim przynosi Polsce:			
	więcej korzyści	tyle samo korzyści co strat	więcej strat	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	11,9	37,4	46,4	4,3
Kobiety	9,6	41,0	43,7	5,7
<u>Wiek</u>				
Do 29	10,1	36,5	49,7	3,8
30-39	8,4	41,9	45,8	3,8
40-59	12,7	36,7	46,1	4,5
60 i więcej lat	11,0	42,8	37,7	8,5
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	10,8	41,2	41,3	6,7
Miasto	10,6	38,2	47,2	4,0
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	11,0	37,6	44,1	7,2
Zasadnicze zawodowe	10,4	35,3	49,8	4,4
Średnie	10,4	45,2	41,7	2,7
Ponadśrednie	11,3	38,3	47,5	2,8
<u>Sektor zatrudnienia</u>				
Uspołeczniony	11,0	38,6	46,8	3,6
Nie uspołeczniony	8,5	38,5	45,0	8,0
Nie pracuje	10,3	41,1	42,2	6,4
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	13,0	37,0	42,6	7,4
Pozostali umysłowi	10,3	47,1	40,5	2,1
Pracownicy handlu i usług	11,2	46,2	38,7	3,7
Robotnicy wykwalifikowani	10,9	29,6	54,0	5,5
Robotnicy do prac prostych	10,8	36,5	48,6	4,1
Rolnicy indywidualni	9,6	39,1	43,0	8,3
Prywatni właściciele	19,4	36,1	44,4	0,0
Emeryci i renciści	10,2	42,0	42,7	5,1
Pozostali niepracujący	10,8	40,1	43,7	5,4
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>				
Bardzo zła i zła	10,2	27,3	54,7	7,8
Raczej zła	12,1	39,1	43,6	5,2
Przeciętna	10,0	40,4	44,4	5,1
Raczej dobra	8,9	45,8	44,0	1,2
Bardzo dobra i dobra	18,4	32,9	42,1	6,6
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	9,1	33,6	52,6	4,7
- innych związków	13,3	46,9	36,7	3,1
Nie należący do żadnych	10,5	39,9	44,3	5,3
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>				
Brak dóbr	10,0	40,0	43,3	6,7
Odkurzacz, lodówka	10,2	36,8	47,0	6,1
TV kolor, pralka automatyczna	10,0	38,4	45,6	5,9
Samochód, domek letniskowy	12,0	42,1	42,8	3,1

Tabela 7

w procentach

Charakterystyka badanych	Stosunek do współpracy gospodar- czej z ZSRR:	
	zacieśniać	ograniczać
<u>Płeć</u>		
Mężczyźni	63,9	32,7
Kobiety	58,8	31,1
<u>Wiek</u>		
Do 29	54,9	34,8
30-39	62,8	32,1
40-59	62,0	31,7
60 i więcej lat	64,5	29,0
<u>Miejsce zamieszkania</u>		
Wieś	59,5	34,4
Miasto	62,2	30,3
<u>Wykształcenie</u>		
Podstawowe	57,5	33,7
Zasadnicze zawodowe	56,2	38,0
Średnie	67,0	27,4
Ponadśrednie	73,8	22,9
<u>Sektor zatrudnienia</u>		
Uspołeczniiony	60,6	32,8
Nie uspołeczniiony	64,5	29,8
Nie pracuje	64,5	29,5
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>		
Inteligencja	72,2	18,5
Pozostali umysłowi	70,5	24,2
Pracownicy handlu i usług	57,5	25,0
Robotnicy wykwalifikowani	55,5	42,5
Robotnicy do prac prostych	48,6	41,9
Rolnicy indywidualni	61,3	30,6
Prywatni właściciele	58,3	34,3
Emeryci i renciści	66,3	29,5
Pozostali niepracujący	59,0	29,7
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>		
Bardzo zła i zła	59,4	35,4
Raczej zła	60,3	34,2
Przeciętna	61,8	30,7
Raczej dobra	57,7	34,9
Bardzo dobra i dobra	72,4	21,1
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>		
Należący do:		
- "Solidarności"	58,0	36,8
- innych związków	68,4	24,5
Nie należący do żadnych	61,4	31,4
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>		
Brak dóbr	50,0	44,8
Odkurzacz, lodówka	59,0	34,9
TV kolor, pralka automatyczna	61,6	30,4
Samochód, domek letniskowy	63,5	30,3

Tabela 8

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: czy Polaków i Rosjan:		
	więcej łączy	więcej dzieli	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	41,0	52,9	6,1
Kobiety	40,7	52,7	6,5
<u>Wiek</u>			
Do 29	38,7	54,4	6,9
30-39	39,6	54,0	6,4
40-59	40,8	54,9	4,3
60 i więcej lat	44,1	47,3	8,6
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	38,5	53,7	7,8
Miasto	42,3	52,2	5,4
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	39,3	52,9	7,8
Zasadnicze zawodowe	40,0	53,3	6,7
Średnie	40,0	54,3	5,7
Ponadśrednie	52,5	46,8	0,7
<u>Sektor zatrudnienia</u>			
Uspołeczniony	39,5	55,1	5,4
Nie uspołeczniony	39,4	57,1	3,5
Nie pracuje	44,1	45,2	10,8
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	59,3	37,0	3,7
Pozostali umysłowi	41,7	55,4	2,9
Pracownicy handlu i usług	40,5	51,9	7,6
Robotnicy wykwalifikowani	33,7	59,7	6,6
Robotnicy do prac prostych	41,5	53,1	5,4
Rolnicy indywidualni	35,8	58,5	5,7
Prywatni właściciele	36,1	58,3	5,6
Emeryci i renciści	47,0	44,2	8,8
Pozostali niepracujący	43,7	47,3	9,0
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	40,2	52,8	7,1
Raczej zła	39,9	54,6	5,6
Przeciętna	39,6	54,0	6,4
Raczej dobra	47,6	45,8	6,5
Bardzo dobra i dobra	44,6	50,0	5,4
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	38,8	55,2	6,0
- innych związków	41,8	52,0	6,1
Nie należący do żadnych	41,3	52,2	6,5
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>			
Brak dóbr	46,7	53,3	0,0
Odkurzacz, lodówka	37,5	54,3	8,3
TV kolor, pralka automatyczna	41,6	51,9	6,5
Samochód, domek letniskowy	42,5	52,6	4,9

Tabela 9

w procentach

Charakterystyka badanych	Jak na skali termometru określił(a)by Pan(i) swój stosunek do Związku Radzieckiego; czy jako:		
	dodatni	0	ujemny
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	65,3	15,7	18,9
Kobiety	60,7	21,1	18,2
<u>Wiek</u>			
Do 29	59,5	19,6	20,9
30-39	61,7	19,0	19,3
40-59	64,8	17,2	18,0
60 i więcej lat	65,2	18,8	16,0
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	64,5	18,0	17,6
Miasto	62,1	18,7	19,2
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	61,5	19,6	18,8
Zasadnicze zawodowe	64,6	16,9	18,5
Średnie	63,1	18,1	18,8
Ponadśrednie	65,5	18,0	16,5
<u>Sektor zatrudnienia</u>			
Uspołeczniony	63,2	18,3	18,4
Nie uspołeczniony	61,4	20,8	17,8
Nie pracuje	66,4	15,9	17,7
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	67,9	13,2	18,9
Pozostali umysłowi	62,2	20,7	17,0
Pracownicy handlu i usług	72,5	17,5	10,0
Robotnicy wykwalifikowani	60,4	15,0	24,5
Robotnicy do prac prostych	58,9	21,2	19,9
Rolnicy indywidualni	61,9	22,6	15,5
Prywatni właściciele	63,9	19,4	16,7
Emeryci i renciści	68,1	13,9	17,9
Pozostali niepracujący	59,4	21,8	18,8
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	52,3	20,3	27,3
Raczej zła	58,4	21,6	20,0
Przeciętna	65,7	17,5	16,8
Raczej dobra	60,7	17,2	22,1
Bardzo dobra i dobra	74,7	16,0	9,3
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	61,2	18,5	20,3
- innych związków	67,0	17,5	15,5
Nie należący do żadnych	62,6	18,5	18,9
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>			
Brak dóbr	53,3	13,3	33,3
Odkurzacz, lodówka	60,4	21,0	18,6
TV kolor, pralka automatyczna	62,8	16,4	20,9
Samochód, domek letniskowy	65,8	18,9	15,2

Tabela 10

w procentach

Charakterystyka badanych	Czy Pana(i) stosunek do polityki Związku Radzieckiego jest:			
	pozytywny	ani pozytywny, ani negatywny	negatywny	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	41,8	33,9	21,9	2,3
Kobiety	37,6	41,2	17,2	4,0
<u>Wiek</u>				
Do 29	35,8	39,9	22,0	2,2
30-39	39,6	37,9	20,2	2,3
40-59	42,3	35,6	19,1	3,0
60 i więcej lat	39,0	38,4	17,0	5,7
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	36,9	39,4	17,7	6,0
Miasto	41,4	36,9	20,2	1,5
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	34,8	39,7	19,5	6,0
Zasadnicze zawodowe	41,3	37,5	19,9	1,3
Średnie	41,2	40,0	17,3	1,5
Ponadśrednie	53,2	22,0	24,8	0,0
<u>Sektor zatrudnienia</u>				
Uspołeczniony	42,3	35,0	20,7	2,1
Nie uspołeczniony	36,0	43,5	14,0	6,5
Nie pracuje	38,7	39,7	17,7	3,9
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	61,1	14,8	20,4	3,7
pozostali umysłowi	44,2	34,3	19,8	1,7
Pracownicy handlu i usług	36,2	52,5	10,0	1,2
Robotnicy wykwalifikowani	41,6	34,3	23,0	1,1
Robotnicy do prac prostych	34,5	34,5	26,4	4,7
Rolnicy indywidualni	35,2	43,5	15,2	6,1
Prywatni właściciele	38,9	38,9	22,2	0,0
Emeryci i renciści	39,6	40,8	16,5	3,1
Pozostali niepracujący	36,5	37,1	21,0	5,4
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>				
Bardzo zła i zła	41,4	29,7	26,6	2,3
Raczej zła	37,8	38,1	20,5	3,6
Przeciętna	39,5	39,9	17,1	3,4
Raczej dobra	38,1	36,9	23,2	1,8
Bardzo dobra i dobra	48,7	26,3	21,1	3,9
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>				
Należący do:				
- "Solidarności"	36,6	35,8	23,7	3,9
- innych związków	53,1	24,5	20,4	2,0
Nie należący do żadnych	38,9	39,1	18,7	3,3
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>				
Brak dóbr	20,0	50,0	23,3	6,7
Odkurzacz, lodówka	35,4	38,3	22,5	3,9
TV kolor, pralka automatyczna	42,3	35,8	18,4	3,5
Samochód, domek letniskowy	41,5	38,4	18,0	2,1

Charakterystyka badanych	Czym skończy się pierestrojka w ZSRR:		
	całkowitym rozpadem ZSRR, wszystkie republiki będą odrębnymi państwami	umocnieniem ZSRR jako federacji samodzielnych, ale ściśle ze sobą współpracujących republik	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	34,0	32,3	33,7
Kobiety	26,5	25,9	47,6
<u>Wiek</u>			
Do 29	32,8	27,5	39,7
30-39	34,0	31,9	34,0
40-59	30,2	31,3	38,4
60 i więcej lat	22,3	23,2	54,5
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	29,2	25,0	45,8
Miasto	30,6	31,3	38,1
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	27,5	24,0	48,5
Zasadnicze zawodowe	33,9	30,6	35,5
Średnie	31,5	31,5	37,0
Ponadśrednie	29,8	41,2	29,0
<u>Sektor zatrudnienia</u>			
Uspołeczniony	32,1	33,8	34,1
Nie uspołeczniony	26,1	21,6	52,3
Nie pracuje	25,4	23,2	51,4
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	28,8	48,1	23,1
Pozostali umysłowi	30,7	37,7	31,6
Pracownicy handlu i usług	29,7	25,7	44,6
Robotnicy wykwalifikowani	35,5	34,3	30,2
Robotnicy do prac prostych	31,0	25,5	43,4
Rolnicy indywidualni	28,4	21,8	49,8
Prywatani właściciele	41,7	33,3	25,0
Emeryci i renciści	24,5	22,1	53,4
Pozostali niepracujący	28,1	26,2	45,6
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	33,3	23,0	43,7
Raczej zła	31,3	23,7	45,0
Przeciętna	29,6	30,0	40,4
Raczej dobra	32,3	33,5	34,2
Bardzo dobra i dobra	20,0	40,0	40,0
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
- "Solidarności"	36,8	32,0	31,1
- innych związków	30,5	33,7	35,8
Nie należący do żadnych	28,6	27,5	43,8
<u>Wyposażenie gospodarstwa domowego</u>			
Brak dóbr	26,7	20,0	53,3
Odkurzacz, lodówka	28,9	25,2	45,8
TV kolor, pralka automatyczna	31,8	27,6	40,6
Samochód, domek letniskowy	29,6	34,0	36,4